

SVRAB

CO JE SVRAB ?

- Svrab je velmi nakažlivé kožní onemocnění. Je rozšířen po celém světě, postihuje všechny rasy i vrstvy obyvatelstva, nevyhýbá se dospělým ani dětem.
- Šíří se hlavně v komunitách, kde žijí lidé v těsném kontaktu (domovy důchodců, nemocnice, sociální ústavy, jesle).
- Nejčastější cesta přenosu je mezi sexuálními partnery.
- Přenáší se snadno mezi členy rodiny.
- Imunitně oslabení jedinci mohou být k nákaze náchylnější.

CO VÍME O PŮVODCI SVRABU ?

- Původcem svrabu je mikroskopický, maximálně 0,5 mm velký roztoč, který se jmenuje zákožka svrabová (*Sarcoptes scabiei*).
- Samičky lezou po kůži, během několika minut se do ní zavrtávají a ve spodních vrstvách kůže si razí chodbičky, ve kterých každý den kladou 1-2 vajíčka. Z nich se líhnou larvy, které žijí na povrchu těla.
- Z larev se během 18 – 23 dnů vyvinou nové samičky, které se opět zavrtávají, nebo se mohou přenést na dalšího hostitele.

JAK DLOUHO ŽIJÍ ZÁKOŽKY ?

- Délka života jedné zákožky je až 5 týdnů a za tu dobu stačí naklást 40-50 vajec.
- Během několika měsíců se v příznivých podmínkách na lidském těle může vyvinout z jedné zákožky až několik set jedinců.
- Mimo lidské tělo zákožky vydrží ve vlhkém prostředí jen asi dva dny.

- Sucho a přímý sluneční svit zákožky ničí, stejně jako teploty pod bodem mrazu.

JAKÉ JSOU PŘÍZNAKY ONEMOCNĚNÍ SVRABEM U DOSPĚLÝCH ?

- Nákaza se neprojeví hned, u člověka který je nakažen poprvé, může uplynout i několik týdnů, než se objeví první kožní příznaky.
- U osob s opakovanou nákazou se příznaky objeví dříve.
- Pocity svědění, nejprve mírné, se stupňují zejména v noci na lůžku a při prohřátí těla, kdy zákožky zvyšují svou aktivitu.
- Chodbičky, které si vrtají, jsou na kůži viditelné jako několik mm až několik cm dlouhé, našedlé nebo narůžovělé, lehce vyvýšené nitkovité stopy s perleťově zbarvenou, 2-3 mm velkou kupkou na konci, kde se nachází samička.
- Zákožky se vyskytují zejména v místech s jemnou kůží, jako jsou meziprstní prostory, okolí genitálu, prsních bradavek, na hýždích, zápěstí, v záhybech loketního a kolenního kloubu, na podbřišku, v místech, kde přiléhá prádlo.
- Hlava, krk a krajina mezi lopatkami nejsou u dospělých osob postiženy.
- Kvůli intenzivnímu svědění se postižený škrábe, v místech porušené kůže se dělají strupy. Do rozškrábaných ran může být druhotně zanesena infekce a rány mohou hnisat.

JAK JE TO SE SVRABEM U DĚTÍ ?

- Děti bývají nakaženy méně často než dospělí.
- Typická místa působení zákožek, tak jak je známe u dospělých, se u dětí nalézají pouze asi v 10%. Zákožky si naopak vrtají chodbičky spíše na dlaních, ploskách nohou, obličejí a zádech.
- Nákaza může být provázena zduřením lymfatických uzlin v podpaží.

JAK SE MOHU SVRABEM NAKAZIT ?

- Těsným a opakovaným dlouhodobým kontaktem s nakaženou osobou. Přenáší se z kůže na kůži, čím delší kontakt, a čím více postižená osoba, tím větší pravděpodobnost nákazy.
- Krátkým stiskem ruky či polibkem se pravděpodobně nenakazíte.
- Méně častým zdrojem nákazy může být ložní či osobní prádlo a ručníky, používané společně s infikovanou osobou.
- Svrchní oděv, čalouněné potahy či koberce nehrají v přenosu nákazy vážnější roli.
- Pozor na společné ubytovny, noclehárny a zařízení, kde se střídá velké množství lidí v rychlém sledu bez dostatečné možnosti úklidu a výměny ložního prádla.

EXISTUJÍ JEŠTĚ JINÉ FORMY SVRABU ?

- U lidí s oslabenou imunitou, starých, nemocných a zanedbaných se může vyvinout zvláštní forma svrabu, charakterizovaná velkými krustami a strupy na obličeji a rukou, které však nesvrbí. V nich může být až milion zákožek.
- U velmi čistotných lidí jsou, díky častému mytí, papuly ojedinělé, takže se snadno přehlédnou. Takový člověk však může být zdrojem nákazy pro okolí.
- Nákaza vyvolává alergickou reakci, která se může projevit zduřením lymfatických uzlin. Uzliny velikosti hrachu mohou přetrvávat i několik měsíců po léčbě.

MOHU SE NAKAZIT SVRABEM OD ZVÍŘAT ?

- Mnoho druhů doma chovaných zvířat může trpět svrabem. Zvířecí zákožky však nejsou totožné s těmi, které parazitují na člověku. Při těsném kontaktu a při velké nákaze zvířete mohou člověku způsobit podráždění kůže, ale nemohou se u něj trvale usadit a množit se v něm.
- Ihned po odléčení zvířete mizí i potíže u člověka.
- Na zvířatech parazituje i řada jiných roztočů, které vyvolávají u člověka alergické reakce. U lidí, kteří prodělali svrab mohou být tyto reakce bouřlivější.

JAK SE PROVÁDÍ DIAGNOSTIKA SVRABU ?

- Zkušený kožní lékař pozná svrab podle typických chodbiček a papul.
- Provádí se také laboratorní diagnostika, při které se speciálním způsobem odebírají malé vzorky kůže z míst, kde sídlí zákožky a pod mikroskopem se prohlízejí. Záleží velmi na správném vytypování místa odběru.
- Účinnost této metody však nikdy není stoprocentní a tak ani negativní výsledek nevylučuje možnost nákazy.

JAK SE MŮŽU CHRÁNIT PROTI NÁKAZE SVRABEM ?

- Dodržovat zásady osobní hygieny.
- Vyvarovat se těsnému kontaktu s neznámými osobami.
- Vyhnout se přespávání v cizím ložním prádle.
- Vybírat si ověřená ubytovací zařízení.

JAK SE MÁM CHOVAT V PŘÍPADĚ, ŽE JSEM SÁM NAKAŽEN, NEBO SE NÁKAZA VYSKYTUJE V MÉM BLÍZKÉM OKOLÍ ?

- Navštívit kožního lékaře, který nákazu potvrdí, nebo vyloučí.
- Osobní prádlo, ručníky, ložní prádlo vyprat a vyvařit, nebo alespoň prádlo důkladně přežehlit žehličkou nastavenou na nejvyšší teplotu.
- Věci, které nelze vystavovat vysoké teplotě uložit do igelitového pytle, vystříkat vhodným insekticidním prostředkem dle pokynů výrobce a pevně na několik hodin uzavřít
- Postele důkladně vyluxovat, matrace rozložit, vystříkat insekticidním prostředkem, nechat vyschnout na slunci.
- Uvědomit si, že nákaza může vzniknout i z jediné zákožky.

JAK SE MÁM LÉČIT ?

- Každopádně je potřeba navštívit lékaře a neléčit se sám. Lékař stanoví diagnózu a adekvátní léčbu.
- Používají se masti a krémy s obsahem látek, které zákožky zničí. Je však nutno je aplikovat na celé tělo, od krku dolů. Přípravek musí působit na zákožky kontaktně. V místě, kde mast není nanesena mohou zákožky přežívat.
- Léčebnou kůru je nutno podstoupit opakovaně, jednorázová aplikace nestačí.
- Po každé kůře je nutno všechno prádlo opět vyvařit.
- Dle pokynů lékaře současně léčit všechny osoby v těsném kontaktu s nakaženým, i když nemají dosud klinické obtíže.
- I když jsou zákožky zničeny a nové chodbičky si nevrstí, klinické příznaky mohou přetrvávat i několik týdnů po ukončení léčby.

RNDr. Věra Tolarová, CSc.
oddělení parazitologie ZÚ Praha